

Ткешелашвілі Н.О.

студентка;

Коваленко В.В.

старший викладач,

*Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ЗВ'ЯЗОК ФЕМІНІННОСТІ/МАСКУЛІННОСТІ З ЦІННІСНИМИ ОРІЄНТАЦІЯМИ СПОРТСМЕНІВ

Існуючі в суспільстві гендерні стереотипи завжди визначали, що повинно бути характерно для чоловічої статі і що – для жіночої. Відповідно до них, люди повинні були вибирати такі цілі, засоби досягнення цих цілей, діяльність, стратегії поведінки, які б відповідали їх статевій приналежності. Якісні зміни у свідомості суспільства призвели до перегляду існуючих гендерних стереотипів [4]. На сучасному етапі ми все частіше зустрічаємося з тим, що чоловіки займаються діяльністю і мають цінності, характерні раніше тільки для жінок, і навпаки. У рамках нашої теми, необхідно зазначити, що гендерні стереотипи позначилися навіть на спортивній діяльності. У суспільстві спорт вважається більш типовим заняттям для чоловіків, ніж для жінок, так як сприяє формуванню таких якостей особистості, які сприймаються як виключно «чоловічі» – сила, наполегливість, цілеспрямованість тощо [1]. Хоча останнім часом жінки активно залучаються в спорт, тим не менш, до цих пір існують певні види, які характеризуються як більш бажані для чоловіків або для жінок. Типово «жіночими» вважаються такі види, які виховують почуття ритму, граційність, жіночність, елегантність. «Чоловічими» вважаються види спорту, які загартовують характер, розвивають самоконтроль, силу волі, змагальність [5]. Поділ на «жіночі» та «чоловічі» види спорту, власне, і був введений соціумом для виховання якостей, характерних для статі, представником якої є людина, а не протилежній їй. Але останнім часом спостерігається змішування в цій сфері діяльності: чоловіки можуть займатися «жіночими», жінки – «чоловічими» видами спорту. Постає логічне запитання, чому виникла така тенденція. Ми вважаємо, що на це мають свій вплив особливості гендеру та ціннісних орієнтацій особистості, так як саме вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки людини, виступають орієнтиром для неї та керують становленням мотиваційної, вольової та емоційної

сфер, особливо в умовах спортивної діяльності. Через це ми зацікавлені прослідити зв'язок фемінінності/маскулінності з ціннісними орієнтаціями у цієї категорії людей.

Актуальність теми полягає в тому, що заявлена проблематика в повному обсязі не вивчалася ні в зарубіжній, ні в вітчизняній психології. Існують праці, в яких досліджувалися специфіка гендеру у спортсменів, система ціннісних орієнтацій у них же, але ці феномени досліджувалися у спортсменів окремо, тому ми взяли за мету прослідити феномени фемінінності/маскулінності і ціннісних орієнтацій спортсменів саме у зв'язку.

Провівши теоретичний аналіз наукових джерел, нами була сформульована концептуальна гіпотеза про те, що існує зв'язок між фемінінністю/маскулінністю та ціннісними орієнтаціями спортсменів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Для підтвердження гіпотези нами було проведено дослідження на вибірці, яка складала 77 випускників Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту (43 чоловіка та 34 жінки), які професійно займаються такими видами спорту, як легка та важка атлетика, футбол, єдиноборства та бойові мистецтва. Віковий діапазон респондентів в нашому дослідженні складає від 20 до 35 років. Це пов'язано з тим, що в цьому віковому проміжку, зазвичай, спортсмени досягають піку своєї професійної кар'єри, і до цього віку ціннісні орієнтації особистості є вже сформованими [1]. Для визначення специфіки зв'язку фемінінності/маскулінності з ціннісними орієнтаціями спортсменів, нами був обраний наступний психодіагностичний інструментарій: Методика «Маскулінність-фемінінність» Сандри Бем, «Морфологічний тест життєвих цінностей» Л.В. Карпушиної, В.Ф. Сопова, Тест «Смисложиттєві орієнтації» (СЖО) Д.О. Леонтьєва.

Застосувавши коефіцієнт кореляції r -Пірсона, ми отримали результати, викладені наочно в таблиці.

**Результати емпіричного дослідження зв'язку
фемінінності/маскуліності з ціннісними орієнтаціями спортсменів**

Шкали методик		Методика «Маскуліність- фемінінність» Сандри Бем
СЖО Д.О. Леонтьєва	Цілі у житті	-0,315**
	Локус контролю – Я (Я – господар життя)	-0,353**
	Духовне задоволення	0,384**
	Активні соціальні контакти	0,272*
	Власний престиж	-0,297**
МГЖЦ	Досягнення	-0,322**
	Високе матеріальне становище	-0,289*

Примітка: ** – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,01$

* – статистично значущі розбіжності на рівні $p \leq 0,05$

В результаті дослідження нами були отримані дані про те, що високий рівень маскуліності позитивно корелює з високим рівнем таких смисложиттєвих орієнтацій, як «Цілі у житті», «Локус контролю – Я» та таких життєвих цінностей, як «Власний престиж», «Високе матеріальне становище», «Досягнення». Це можна пояснити тим, що чим більше в особистості виражені маскуліні характеристики, тим більше вона обирає модель поведінки, властиву чоловічій статі. Адже для маскуліного типу гендеру властива орієнтація на такі цінності, як «високе матеріальне становище», «успішна професійна діяльність», вони націлені на те, щоб контролювати і забезпечувати як своє життя, так і життя членів своєї родини. Таким людям властива цілеспрямованість, незалежність, змагальність і наполегливість у досягненні високих результатів діяльності. Вони можуть проявляти риси характеру, які допоможуть їм отримати визнання і повагу з боку інших будь-якою ціною. Характерним є також те, що завдяки цьому вони покладаються не на навколишні обставини, а тільки на власні сили [3]. Для спортсменів «чоловічих» видів спорту вищезазначені цілі є основоположними, тому що цього вимагає специфіка їхньої діяльності.

Також були отримані дані про позитивну кореляцію між високим рівнем фемінінності та високим рівнем таких життєвих цінностей, як «Активні соціальні контакти» та «Духовне задоволення», адже фемінінність передбачає установку особистості на доброзичливі взаємини, для таких людей значимі всі аспекти людських взаємовідносин, вони часто переконані в тому, що найцінніше в житті – це можливість спілкуватися і взаємодіяти з іншими людьми. Чим вище рівень фемінінності особистості, тим більше в неї розвинені такі якості, як доброзичливість, товарицькість, емпатійність, соціальна активність. Такі люди прагнуть одержати не конкретну вигоду від взаємовідносин з іншими, а моральне задоволення в усіх сферах життя. Вони, як правило, прагнуть робити тільки те, що їм цікаво і що приносить внутрішнє задоволення [2]. Можливо, для них спортивна діяльність і є тим джерелом, звідки вони черпають духовне задоволення для себе.

В результаті проведеного дослідження ми побачили, що чим вища вираженість маскулінності у спортсменів, тим більша їх направленість на досягнення успіху, лідерство, високе положення в суспільстві, власний престиж та чим вища вираженість фемінінності спортсменів, тим більша їх націленість на створення сприятливої атмосфери у взаємодії з оточуючими, дружелюбність, співпереживання, тобто на характеристики, що визначаються соціумом як типові елементи мужності або жіночності. Таким чином, проведене емпіричне дослідження показало наявність значимого кореляційного зв'язку фемінінності/маскулінності з ціннісними орієнтаціями спортсменів. Це надає важливу інформацію для розробки рекомендацій спортивним психологам, тренерам та спортсменам щодо оптимізації тренувальних систем та спортивної діяльності взагалі. Адже, знаючи, на які цінності орієнтується людина, можна направити її мотивацію в потрібне для неї русло, тобто допомогти їй самовизначитися, розвинути майстерність у своїй діяльності, найбільш повно розкрити здібності і можливості та зробити результати своєї діяльності соціально значущими і корисними.

Проведене емпіричне дослідження не вичерпує всієї глибини проблеми зв'язку фемінінності/маскулінності з ціннісними орієнтаціями спортсменів. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку ми бачимо вивчення зв'язку цих же феноменів на аудиторії виключно фемінінних спортсменів, відмінності їх від спортсменів маскулінного типу гендеру. Цікавим та інформативним також було б додавання в дослідження такої змінної як стать респондентів: дослідження впливу фемінінності на

систему ціннісних орієнтацій спортсменів чоловічої статі та порівняння із ціннісними орієнтаціями маскулінних спортсменів жіночої статі.

Список використаних джерел:

1. Горская Г.Б., Бондаренко Н.А., Зернова Т.И. Полоролевые стереотипы как регуляторы самопринятия человека как субъекта деятельности / Горская Г.Б., Бондаренко Н.А., Зернова Т.И. // Психологические проблемы самореализации личности. Сборник научных трудов. – Краснодар, 2000. – Вып. 5. – С. 57-71.
2. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины / Е.П.Ильин. – СПб. : Питер, 2006. – 544 с. : ил.
3. Кон И.С. Маскулинность в меняющемся мире /И.С. Кон // Вопросы философии – 2010. – №5. – С. 25 – 35.
4. Кубриченко Т.В. Генезис гендерних стереотипів / Т.В. Кубриченко // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Сер. : Педагогіка і психологія. – Д., 2011. – Вип. 17. – С. 105 – 112.
5. Цикунова Н.С. Гендерные характеристики личности спортсменов в маскулинных и фемининных видах спорта: дис. ... канд. психол. наук : 13.00.04 / Цикунова Наталья Сергеевна. – СПб., 2003. – 181 с.